

Clewló tanulmánya, amelyben a különböző nemzetközi szervezetekről, a 2001-ben alakult Engineers for a Sustainable World egyesületről, valamint ezeknek a fenti problémák orvoslására irányuló tevékenységéről is olvashatunk.

A kötet utolsó tanulmányát ismét *P. A. Vesilind* írta, aki már 35 éve vesz részt a mérnökök képzésben a Bucknell Egyetemen. Az ifjúság számára egyik alapvető kérdés ma a háború és béke kérdése. Mivel a diplomás embereknek általában véve is három fő feladata van, a békét építő mérnökök (peace engineers) képzésében is ezeknek kell alapvető szerepet kapniuk. A fő feladatok a következők: szolgálat (a közösség, a társadalom szolgálata), tanítás (a tudást átadni és

megtanítani az embereket kritikusán gondolkozni), valamint kutatás (a tudás gyarapítása).

* * *

Kétségtelenül a mérnökképzésben és a mérnöki feladatok során új törekvést jelent a kifejezetten a békés építő munkára törekvő műszaki tevékenység (peace engineering) és ennek érdekében a társadalomtudományi tanulmányok megjelenése a mérnökképzésben. Erről kaphatunk a könyvből sokoldalúan megvilágított, gazdag képet. Mindez különösen is érdekes lehet számunkra ma Debrecenben, ahol az egyetemen nemrégiben indult el a mérnökképzés szélesebb spektrumában.

Berényi Dénes

Henri Boulad: Az iszlám

Kairosz Kiadó, Budapest, 2009. 182 lap

Az utóbbi időben, mióta egyre inkább globálissá vált a világ, és a technika egy globális faluvá egyesítette a Földet, mióta évenként turisták tízmilliói látogatnak meg nemcsak más országokat, de más földrészeket is és kereskedelmi és ipari vállalkozások hálózatai fonják körül a Földet, nem beszélve a menekülők áradatáról távoli országokból, egyre nagyobb az érdeklődés más kultúrák és vallások iránt és ennek megfelelően egyre több ilyen tárgyú könyv jelenik meg.

Henri Boulad könyvében közelről, mondhatnánk, szinte belülről mutatja meg az iszlámot, hiszen az író Alexandriában született arab nemzetiségű jezsuita szerzetes, aki jelenleg is három kollégium igazgatója Egyiptomban. Bevallja, hogy érzelmei az iszlámmal kapcsolatban ambivalensek, de megpróbál tárgyilagossá lenni.

Maga a könyv egy imával kezdődik és a Huntington-féle civilizációk háborújára utalva, többek között ez áll benne: „Urunk Istenünk, ne engedd, hogy belesodródjunk a megütközésbe, a civilizációk közti háborúba!”. Ezt követi öt, lényegében önálló tanulmány. Az első közülük a *szufizmusról, az iszlám misztikáról* szól. A szerző legfontosabb megállapítása, hogy a szufizmus iszlám gyökerű, de a muzulmán vallás tekintélyei által elítélt eretnecség, amely szerzetesi jellegű közösségeket alkot. Aranykora az iszlám alapítása utáni harmadik évszázadra tehető. Egyik nagy alakja ebben az időben Al-Halládzs, akit az iszlám hatóság üldözött, megkínzott és a végén kivégeztetett.

A második tanulmány *az iszlám és az iszlámizmus viszonyáról* szól. Mindezekelőtt röviden ismerteti az iszlám történetét a Kr.u. 622. évtől kezdve

(„Mohamed futása” Mekkából Medinába). Az iszlámnak megvoltak a maga „nagy” korszakai, ezek részben az első évszázadai, részben az első ezredforduló körüli századok, bár valójában ezeken belül csak nagyon rövid volt az az idő, amikor ténylegesen megfelelt az önmaga által hirdetett eszménynek. Szó esik itt a mai iszlám különböző áramlatairól. „*Míg a fundamentalizmus a dogmákra, addig az integrizmus a vallás erkölcsi, törvénykező és jogi vetülete*”. Az iszlámizmus a harcos, a politikus és radikális iszlám. Bár a történelemben megvannak az előzményei, kezdete formálisan 1928-ra tehető, amikor egy Hasszán el-Banna nevű tanító megalapította a *Muzulmán Fivérek* mozgalmát. Az iszlámnak tehát különböző irányzatai vannak, de az utóbbi időben kétségtelen radikalizálódása, a múltba való visszafordulása. Ezt Egyiptom példáján szemléletesen mutatja be a szerző.

A társadalom és a vallás, és így az állam és a vallás az iszlám tanítás szerint nem választható szét, ezt többé-kevésbé így tartja és így is gyakorolja a világ 57 arab-muzulmán országa. Az iszlám mindig államvallás. „...az iszlám, ahogy magát meghatározza, nem kompatibilis egy modern állammal.” Kétségtelenül jelen van azonban ma a világon egy liberális, mérsékelt iszlám irányzat is. Mindenesetre fontos megállapítás: „...a régmúlta való hivatkozás az egyik oka a muzulmán arab világ évszázadok óta tartó megrekedésének és krónikus elmaradottságának.”

A következő tanulmány tárgya hasonlít az előzőéhez: megmutatja az iszlám lényegét, irányzatait és viszonyát a keresztény világhoz. Mindenekelőtt definiálja a modernséget, és pedig „három r-rel”: reneszánsz, reformáció, revolúció és ezek következményeként a felvilágosodás. „A modernség az ésszerűsé-

get, a kritikus szemléletet, valamint a művészet, az irodalom, a tudomány és a filozófia iránti nyitottságot jelenti.” „...amit a Nyugat a mai napig nem értett meg, és nem akar megérteni, hogy az iszlám nemcsak vallási, hanem egy teljes társadalmi berendezkedés, totális rendszer.” Az iszlámba „betérés” van, de kitérés nincs. Ha valaki el akarja hagyni az iszlámot, egyszerűen megölik, vagy legalábbis lehetetlenné teszik az életét. Az iszlám fenyegeti Európát, a toleranciát kihasználva néhány évtizeden belül iszlamizálja egész Európát. A legradikálisabbak, az iszlamisták egyébként kisebbségben vannak, mint ahogy kisebbségben van a liberális, mérsékelt irányzat is. Ez utóbbinak a megerősödését kell elősegíteni. Az iszlám és a kereszténység párbeszéd fontos, de a felszínes „csevegés” ebben a vonatkozásban céltalan. „Amíg a vallások nem ásnak le elég mélyre önmagukban, ellentmondanak egymásnak és kizárják egymást. El kell mennünk a szavakon és a formulában, a dogmákon és a gyakorlatban túlra ahhoz, hogy találkozhassunk és kommunikálhassunk egymással.”

A szerző ezután külön tanulmányt szentel a nők kérdésnek az iszlámban. Itt nem a gyökerekig ás le, a történelmi változásokat, a területi különbségeket se mutatja be a maguk teljességében, hanem elsősorban az egyiptomi helyzetet elemzi. Lényegében 1952-ig, Naszer arab forradalmáig Egyiptomban a nők kérdés tekintetében a nyugatihoz hasonló fejlődés ment végbe. A nők például hamarabb kaptak szavazati jogot itt, mint nem egy európai országban, pl. Svájcban. Azóta azonban Egyiptomban, de az egész arab világban is visszafejlődés tapasztalható. „Ma minden nő fátyollal, fejkendővel jár. Ez a viselet nem egyszerűen a szemérmesség kifejezése, hanem az identitásé. Dacos állítás: itt vagyunk,

létezőnk. A fejkendő igen erős szimbólum, nemzeti zászlóként borul rá az egész mohamedán társadalomra.” Végül rámutat az előírások betű szerinti megtartása mögött meghúzódó képmutatásra és az excisio (a nők nemi szervének megcsonkítása) hagyományának kegyetlenségére.

Az utolsó tanulmány a szudáni polgárháborúról, a két és félmillió áldozatról, az ott dúló pusztításról, népiirtásról, rabszolga-kereskedelemtől szól. Szudán

40 %-a arab (az ország északi részén), 60 %-a afrikai (délien) és az előbbieket kormányerővel, szabadcsoporthoz tartozókkal irtják az utóbbiakat. Szó van itt vallási motivációról és külső hatalmak (Franciaország, USA) manipulációjáról is.

Egészében a könyv szemnyitogató, mai világunk különböző folyamatait érthetőbbé teszi, de nem csak a történelmi és mai iszlámot mutatja be, hanem keresi a kiutat, az együttélés, az együttműködés lehetőségeit is.

Berényi Dénes

Gáspár Dorottya: Pannonia kereszténysége a mai Magyarország területén. I. kötet.

Budapest Históriaantik Könyvesház Kiadó 2008, 212 lap, 180 ábra.

A Pannonia-kutatás egy igen jelentős vállalkozásának első kötetét vehetjük kezünkbe magyar nyelvű változatában. Eredetije ugyanis hat évvel ezelőtt jelent meg Oxfordban egy rangos nemzetközi régészeti sorozat részeként.¹ A magyar kiadás késlekedésének annyi haszna lett, hogy az eltelt idő újabb leletei és a könyv kiváltotta viták egy része már bekerülhetek az új kötetbe.

A könyv alapos apparátussal kezdődik: 30 oldalt tesz ki a felhasznált szakirodalom jegyzéke, amely persze a reménybeli II. kötetre is vonatkozik. Ezt a képjegyzék követi, melynek használata nem kerülhető el, mert a táblákba rendezett képeknek nincsenek aláírásai, mint az angol kiadásban, ami mégiscsak kényelmesebb megoldás volt. A Bevezetés, amely részint vallástörténeti elmélkedés a pogányság és a kereszténység szellemi-

ségéről, másrészt a pannoniai kereszténység kutatástörténetét tekinti át, 15 oldalt tesz ki. (Itt olvashatunk a Debreceni Egyetem két egykori tudós professzoráról Paulovics István és Kádár Zoltánról is.)

A mű gerincét az eddig kereszténynek tartott régészeti emlékek módszeres áttekintése és elemzése alkotja. Bemutatásuk a lelőhelyek mai nevének abc rendje szerint halad, az I. kötetben Balatonberényről kezdődik és 31. tételként Nagyberki-Szalacskaival végződik. A jelentősebb lelőhelyeknél, mint pl. Budapest, több oldalas kutatástörténet olvasható, majd a tárgyak és objektumok felsorolása következik. Számozásuk a lelőhely sorszámaival kezdődik, majd római I. vagy II. következik. Az I. a bizonyosan keresztény vonatkozású anyagot jelöli, de beletartoznak a zsidó jellegűek is. A II. olyan tárgyakat és objektumokat jelent, melyeket e katalógus megjelenéséig keresztény vonatkozásúnak tartottak, de a szerző ezt megkérdőjelezi. A rendkívül szigorú kritériumok alkalmazásáról árulkodik, hogy ez utóbbiak az ismertett emlékek közel felét teszik ki. E két csoporton

¹ Gáspár Dorottya, *Christianity in Roman Pannonia. An evaluation of Early Christian finds and sites from Hungary*. BAR International Series 1010. Oxford 2002. 311 oldal, 397 ábra.